

Surnadal kommune

Rindal kommune

Norges vassdrags- og energidirektorat

Dykkar ref:

Vår ref
2009/1655-100

Saksbehandlar
Bodil Gjeldnes

Dato
14.10.2014

Uttale fra Surnadal og Rindal kommuner til revisjonsdokument for Folla-Vindølareguleringen (Trollheimkonsesjonen)

Kommunestyrene i Rindal og Surnadal behandla i møter hhv 01.10.2014 og 07.10.2014 uttale til Statkrafts revisjonsdokument for Folla-Vindølareguleringen.

Rindal kommunestyre gjorde i sak 58/14 slikt vedtak:

Rindal kommune ber om at de framlagte merknader fra Surnadal og Rindal kommuner til Statkrafts revisjonsdokument for Folla-Vindøla-reguleringa blir tatt omsyn til i NVEs videre behandling av saken.

*Før oversendelse av merknaden til NVE skal arbeidsgruppa vurdere behov for krav til maksimal tillatt nedkjøringshastighet for vassføring også i sidevassdraga.
Arbeidsgruppa gis fullmakt til å eventuelt innarbeide krav vedrørende dette i merknaden.*

Surnadal kommunestyre gjorde i sak 80/14 slikt vedtak:

Surnadal kommune ber om at de framlagte merknader fra Surnadal og Rindal kommuner til Statkrafts revisjonsdokument for Folla-Vindøla-reguleringa blir tatt omsyn til i NVEs videre behandling av saken.

*Før oversendelse av merknaden til NVE skal arbeidsgruppa vurdere behov for krav til maksimal tillatt nedkjøringshastighet for vassføring også i sidevassdraga.
Arbeidsgruppa gis fullmakt til å eventuelt innarbeide krav vedrørende dette i merknaden.*

Merknaden følger her:

Innledning

Surnadal og Rindal kommuner stilte i brev av 26. mai 2011 krav om revisjon av konsesjonsvilkårene til Trollheimkonsesjonen. Norges vassdrag- og energidirektorat (NVE) vedtok, i april 2012, at det skulle åpnes for revisjon av vilkårene for reguleringskonsesjonen av 21. desember 1962 for Folla/Vindølavassdragene med senere planendring av 1. juli 1966. Statkraft har utarbeidet et revisjonsdokument som nå har vært på høring. Statkraft har i revisjonsdokumentet vurdert kommunenes krav.

I denne uttalelsen fra Surnadal og Rindal kommuner kommenteres innledningsvis vassdragets status som nasjonalt laksevassdrag, prioriteringen i nasjonal gjennomgang, ønsket om prøvereglement samt behovet for å fastsette nye konsesjonsvilkår før det er aktuelt å vurdere konsesjon til nytt aggregat. Deretter kommenteres krav i samme rekkefølge som i revisjonsdokumentet. Det ligger mye bakgrunnsinformasjon både i kravene fra kommunene og i revisjonsdokumentet, og for å unngå for mye gjentakelser vil det under hvert punkt vises til aktuelt kapittel i kravet fra kommunene.

Kommunene vil understreke at det sentrale for kommunen er å få fastsatt nye vilkår i manøvreringsreglementet som bedrer situasjonen for laksebestanden i Surna. Kommunene er derfor særlig opptatt av å sikre minstevannføring i alle strekninger, tiltak mot effektkjøring og muligheter for selektiv tapping fra magasin for å sikre mer naturlig vanntemperaturer i vassdraget.

Surna som nasjonalt laksevassdrag

Surna er et nasjonalt laksevassdrag (St.prp. Nr. 79, 2001-2002), og er med dette gitt en særskilt beskyttelse. Stortinget har uttalt at revisjon av konsesjonsvilkår vil være en stor mulighet til å styrke villaksen i de nasjonale laksevassdragene, og i Innst. S. nr. 183 – 2006-2007 om vern av villaksen og ferdigstilling av nasjonale laksevassdrag og laksefjorder står det på side 5:

«Status som nasjonalt laksevassdrag innebærer at det skal legges særlig vekt på villaksen ved revisjon og fornyelser av vassdragskonsesjoner. I tillegg skal disse områdene prioriteres i forbindelse med restaurering av leveområder. Dette kan ifølge departementet få noen konsekvenser for eksisterende vannkraftproduksjon, som må klargjøres og avveies i hvert enkelt tilfelle.»

På side 13 uttaler Stortingets energi- og miljøkomite:

«Komiteen mener at de tiltak som er nedfelt i konsesjonsavtalene har i de fleste tilfeller virket godt for villaksen, men i noen av de eldste konsesjonene kan man finne kritisk lave vannføringer og for store flomvannføringer, noe som er fysiske begrensninger for lakseproduksjon i vassdragene. Komiteen mener vannføringene kan jevnnes ut og kan medvirke til at regulerte vassdrag kan være meget gode laksevassdrag. Komiteen ser derfor fram til de revisjons- og fornyingssaker som skal skje fram til 2022. Her vil det være viktig at det legges stor vekt på hensynet til villaksen, slik at også de regulerte vassdragene kan øke sin utbredelse av villaks.»

Komiteen er kjent med at revisjons- og fornyingssaker kan medføre noe redusert kraftproduksjon, men forventer at ny teknologi tas i bruk slik at reduksjonene ikke blir vesentlige mindre i forhold til dagens produksjon.

Komiteen er kjent med at temperaturforholdene i vassdragene betyr mye for både vekst, utvikling, vandring og overlevelse hos fisk, også for villaksen. Under komiteens høringer om denne saken 22. februar 2007 kom det fram at tapping fra ulike nivå fra magasiner og omløpsventiler er et tiltak som har stor betydning for villaksen. Komiteen mener det er viktig at dette blir tatt hensyn til ved revisjon av konsesjonsvilkårene.»

Kommunenes mest sentrale krav i denne revisjonssaken er i samsvar med de tiltak lovgiver peker på som viktige i nasjonale laksevassdrag.

Surna er høyt prioritert i nasjonal gjennomgang av revisjoner

Det vises til Nasjonal gjennomgang av vannkraftkonsesjoner som kan revideres innen 2022, utarbeidet av NVE og Miljødirektoratet i oktober 2013. På side 194 fremgår det at Surna, Folla-Vindølavassdragene er

prioritert i kategori 1.1 høy prioritet, hvorav aktuelle tiltak som er nevnt er i tråd med kommunenes revisjonskrav:

- Minstevannføring
- Myke overganger i hele elvas strekning, inkludert sideelvene
- Endring av inntaksarrangement for miljøtilpasset vanntemperatur

Nasjonal gjennomgang er direktoratenes felles anbefaling til hvilke vassdrag som bør prioriteres for miljøtiltak ved revisjon, og hvor vassdrag prioritert som 1.1 tilsier stort potensial for miljøforbedring med antatt lite eller moderat krafttap i forhold til forventet miljøgevinst. Kommunene legger derfor til grunn at kravene fra kommunene følges opp av NVE, da Surna er et høyt prioritert vassdrag.

5-års prøvereglement er relevant i revisjonen

De vellykkede erfaringene med samrådsmodellen for manøvrering som ble fulgt i Alta, gjør at det på likeartet vis kreves et 5-års prøvereglement og etablering av et manøvreringsråd for Trollheim kraftverk. For ytterligere detaljer rundt begrunnelsen for et slikt prøvereglement vises det til kapittel 5.1 i kravet fra kommunene.

Statkraft skriver i revisjonsdokumentet at kravet om et prøvereglement ikke er relevant ved revisjon av konsesjonsvilkår. Dette er kommunene uenige i.

Det vises til kgl.res. 07.03.2014 om revisjon av konsesjonsvilkårene for Selbusjøen og Dragstsjøen. Ved vurdering av krav om minstevannføring fra Dragstsjøen bestemte regjeringen at vilkåret skulle bli gjenstand for en prøveperiode på ti år før det ble tatt en permanent beslutning om dette vilkåret. Kommunene mener på denne bakgrunn at prøvereglement er høyst relevant også i en revisjon, og ber om at dette blir vurdert i den videre prosessen.

Nye vilkår på plass før ny konsesjon kan gis (forholdet til aggregat 2)

Det varsles konsesjonssøknad for et nytt aggregat 2 i Trollheim. Et nytt aggregat kan bidra til å redusere faren for uønsket driftsstans, men samtidig kan økt slukeevne og effekt føre til mer effektkjøring. Effektkjøring er i dag en stor miljøbelastning i Surna, med svært negative konsekvenser for laks. Kun dersom det innføres et nytt manøvreringsreglement som sikrer mer skånsom drift av kraftanlegget, kan et nytt aggregat vurderes tillatt. Kommunene mener derfor nye konsesjonsvilkår for eksisterende konsesjon må fastsettes først, og at konsesjon for aggregat 2 først kan vurderes i etterkant av dette.

Dette er nødvendig for å vurdere den samlede belastningen i vassdraget, slik naturmangfoldlovens § 10 krever. Denne bestemmelsen er også relevant ved vurdering av revisjoner og nye konsesjoner, det vises til retningslinjer for revisjoner side 8 som slår fast at naturmangfoldlovens prinsipper i §§ 8-12 også legges til grunn ved behandlingen av den konkrete revisjonssak.

Kommunene viser videre til OEDs retningslinjer for revisjoner som gir anvisning på at samtidig behandling av revisjon og konsesjon i en eventuell O/U-sak skal tilstrebes:

”I de tilfeller der en vilkårsrevisjon og et O/U-prosjekt berører samme konsesjon eller konsesjoner, skal NVE søke å behandle revisjonskravene sammen med konsesjonsbehandlingen av O/U-prosjektet.”

På denne bakgrunn vil kommunene be om at nødvendig samordning finner sted i denne saken, og at nye miljøvilkår fastsettes før ny konsesjonssøknad vurderes.

Forholdet til den regionale vannforvaltningsplanen og fremtidig miljømål

Revisjonssaken må også sees i sammenheng med den regionale vannforvaltningsplanen som nå er under utarbeidelse. Det er avgjørende å innføre nye miljøvilkår som minstevannføring og tiltak mot effektkjøring for å nå fremtidige miljømål i Surnavassdraget. I henhold til ny vannforvaltning er det også nødvendig å se vassdragets samlede belastninger i sammenheng, hvilket også må innebære en koordinering av miljøforbedringer i gamle konsesjoner og tillatelse til nye vannkrafttiltak.

Kravene

Krav 1

Miljøbasert vannføring oppstrøms Trollheim kraftverk som sikrer større vanndekt areal og bedre laksehabitat i restvassdraget fra Rinna og ned til kraftverket.

Kommunenes merknad: Det vises til kapittel 5.1.1 i kommunenes krav om vilkårsrevisjon for bakgrunn for kravet.

Strekket mellom TK og Rinna har gjennom undersøkelser over mange år vist å ha et svært stort potensial for ungfiskproduksjon. Det er beregnet at smoltproduksjonen på denne strekningen er redusert med 10 000 laksesmolt på grunn av redusert vannføring (Johnsen og Hvidsten 1995). Undersøkelser viser at store deler av elvesenga i området mellom TK og Rinna blir brukt av laksunger (Ugedal m. fl. 2005).

Elveprofilen på strekning er flat og substratet i områder som ofte er tørrlagt er svært likt det en finner i vanndekte områder av elva. Det er vist at produksjonen av laks i dette området kan være svært god, og en økning i vanndekt areal vil øke fiskeproduksjonen (Johnsen m. fl. 2011).

Statkraft foreslår en minstevannføring på 3,75 m³/s om sommeren og 0,75 m³/s om vinteren. De foreslår at denne minstevannføringen skal slippes til sammen i Rinna, Bulu og Lille Bulu. Vannet som slippes i Bulu og Lille Bulu kan ikke måles i Rinna. Vi krever derfor en egen fastsatt minstevannføring i Bulu. Vi ser ikke nødvendigheten av å installere en anordning for minstevannføring i både Bulu og Lille Bulu, da disse kommer sammen et godt stykke over anadrom strekning. Det vil kostnadmessig være bedre å installere minstevannføringsslipp kun i en av de to bekkeinntakene. Undersøkelser i Bulu (Eklo 1994) har vist at det er store arealer som er godt egnet for ungfiskproduksjon. Minstevannføring i Bulu er derfor svært viktig. De samme undersøkelsene viser også at store deler av anadrom strekning i Rinna er godt egnet for ungfisk, noe som viser viktigheten av en minstevannføring i alle disse elvene.

Kommunene velger å støtte Statkraft sitt forslag angående minstevannføring i Rinna og Bulu da undersøkelser i Surna på strekningen nedstrøms samløpet med Rinna, har vist at en økning fra 2 til 4 m³/s gir en stor positiv effekt på vanndekt areal og habitatforhold (Harby m.fl. 2013). Optimale vannføringsforhold for ungfisk på sommeren er beregnet til mellom 4 og 7 m³/s, og foreslått minstevannføring vil sikre en vannføring på over 4 m³/s i Surna mellom samløpet mellom Surna og Folla og samløpet med Rinna. På grunn av viktigheten av Bulu som produksjonselv ønskes det at ca. 20 % av minstevannføringen slippes i Bulu og 80 % i Rinna. Dette vil om sommeren (1. mai – 30. september) si 3 m³/s i Rinna og 0,75 m³/s i Bulu. Om vinteren (1. oktober – 30. april) blir dette 0,6 m³/s i Rinna og 0,15 m³/s i Bulu.

Kommunene er av den oppfatning at alle elver som er fraført vann skal ha en minstevannføring, da dette er praksis ved alle nye anlegg i dag. Dette gjelder også i Folla og Vindøla. Minstevannføring vil sikre et større vanndekt areal i lengre perioder enn i dag, noe som vil være positivt for produksjon av fisk. Vindøla ligger som kjent nedstrøms TK, men er uansett et berørt sidevassdrag til Surna og skal ha minstevannføring. Vindøla brukes også til kultivering (utsetting av smolt og yngel) noe som gjør at minstevannføring er viktig, samt at Vindøladalen har stor verdi for friluftsliv. Minstevannføring i Folla vil

forhindre at TK fungerer som et "vandringshinder" i tørre perioder med lave vannføringer. Det er viktig å få fisken forbi kraftverksutløpet til områder lenger opp i elva hvor det er vist at det er bedre oppvekstsvilkår for ungfisk.

Surnadal og Rindal kommuner foreslår at det slippes en minste vannføring minst lik 5-persentilen¹ for vassdragene fra inntakene i Vindøla og fra dammen på Foldsjøen. 5-persentilene for Folla og Vindøla er beregnet ved skalering av vannføringsserien til NVEs målestasjon 112.8 Rinna. Denne målestasjonen har vannføringsdata fra 1970 til 2013. 5-persentilene for Rinna er funnet fra varighetskurven til måleserien. Deretter er disse verdiene skalert til henholdsvis Folla og Vindøla, basert på forskjell i middelvannføring. Beregnede 5-persentiler for Folla og Vindøla, basert på vannføringsserien til Rinna, er kontrollert mot 5-persentiler for de to elvene og beregnet med lavvannsapplikasjonen i NVE Atlas. Det er bra samsvar mellom resultatene. Om sommeren er 5-persentilene beregnet til 1,6 m³/s i Vindøla og 4,7 m³/s i Folla, mens om vinteren beregnet til 0,3 m³/s i Vindøla og 0,8 m³/s i Folla.

Oversikt over tallverdier basert på blant annet 5-persentiler. Kravene til minste vannføring er på minst de angitte tallverdiene.

	Minste vannføring Sommer/vinter	Slippsted	Målepunkt
Rinna	Sommer 3 m ³ /s Vinter 0,6 m ³ /s	Rinna dam	Løsetli
Bulu	Sommer 0,75 m ³ /s Vinter 0,15 m ³ /s	Inntak i takrenna i Bulu	Inntak i takrenna i Bulu
Folla	Sommer 4,7 m ³ /s Vinter 0,8 m ³ /s	Folla dam	Folla dam
Vindøla	Sommer 1,6 m ³ /s Vinter 0,3 m ³ /s	Inntakene i takrenna til Gråsjø	Samløp Fauskåa / Vindøla

Er tilsiget for lite til å tilfredsstille minste vannføringskravene skal alt tilgjengelig vann slippes som minste vannføring. Dette gjelder alle elvene. Det er viktig at alle minste vannføringene blir nedfelt i nytt manøvreringsreglement. Det er også viktig å påpeke at kommunene ønsker et kontinuerlig slipp av minste vannføring, ikke en adaptiv minste vannføring som Statkraft foreslår. Da vil flommene i restvassdraget komme i tillegg til minste vannføringen og bidra til naturlige svingninger i vannføring som

¹ 5-persentil er det vannføringsnivået som overskrides 95 % av tida i løpet av måleperioden (typisk 30 år).

er helt nødvendig for at vassdraget skal fungere, for eksempel ved at oppvandring av fisk skjer på større vannføringer. Også i forbindelse med utvandring av smolt er dette viktig.

Et annet forhold som også er viktig når det gjelder vannføring / minstevannsføring i sideelvene og hovedelva oppstrøms TK er at nedkjøringshastigheten ikke blir for stor når vannmengden i disse elvestrekningene skal reduseres. (Begrunnelse for dette behandles mer inngående under uttalelsens krav nr. 3). Det kreves at høyeste nedkjøringshastighet for sideelvene og hovedelva oppstrøms TK settes til 5 cm pr. time som er mer lik det man vil oppleve i en naturlig situasjon.

Til slutt må det nevnes at kommunene ikke kan godta ytterligere fraføring av vann fra øvre deler av Surna. Statkraft legger opp til dette i revisjonsdokumentet med strossing av overløpet i Rinna og to nye bekkeinntak inn i takrennetunnelen til Follsjøen, i sine planer for konsesjonssøknad for et aggregat 2 i TK. Det må igjen understrekes at Surna er et nasjonalt laksevassdrag og skal vernes fra ytterligere reguleringer, som eventuelle nye bekkeinntak må sies å være. Når det gjelder vannforvaltningsplanen er den delen av Surna som er påvirket av reguleringen i dårlig økologisk tilstand. Vannforekomsten er også kandidat til å bli karakterisert som en sterkt modifisert vannforekomst. Ytterligere reguleringer vil kun føre vannforekomstene lenger unna målet om god økologisk tilstand, og kan dermed på ingen måte godtas.

Høyere vannføring oppstrøms TK vil også føre til at øvre deler av Surna blir en bedre fiskeelv enn det den er i dag.

Krav 2

Miljøbasert vannføring nedstrøms Trollheim kraftverk med sesongtilpasninger, og muligheter for selektiv tapping fra Follsjo mht. vanntemperatur.

Kommunenes merknad: Det vises til kapittel 5.1.1 i kommunenes krav om vilkårsrevisjon for bakgrunn for kravet.

Vedr. minstevannføring nedstrøms Trollheim kraftverk:

Minstevannføring nedstrøms TK er i dag etter privatrettslig skjønn 15 m³/s målt ved Harang. Statkraft skriver i revisjonsdokumentet at gjeldende minstevannføringskrav er *”et privatrettslig forhold behandlet gjennom skjønn og er ikke et tema i vilkårsrevisjonen”* (side 31). Videre gjentas på side 36 at *”minstevannføringen i Surna nedstrøms Trollheimen kraftverk er en skjønnsforutsetning som formelt sett ikke er omfattet av revisjonsinstituttet.”* Dette sier kommunene seg svært uenige i.

Privatrettslige forhold fastsatt i skjønn regulerer forhold mellom konsesjonæren og partene i skjønnet, og ivaretar private interesser som er berørt av utbyggingen. Dette til forskjell fra konsesjonsvilkårene, som er et offentligrettslig forhold og regulerer forholdet mellom konsesjonær og *de allmenne interesser*. Det er vilkår fastsatt i konsesjon som kan håndheves av konsesjonsmyndighetene av hensyn til de allmenne interessene, og kommunene har derfor interesse av at en minstevannføring også nedfelles i konsesjonsvilkårene.

At det slippes minstevannføring på grunnlag av privatrettslig skjønn, vil derfor ikke på noen måte utelukke at minstevannføring vurderes inntatt også i konsesjonsvilkårene i en revisjon av hensyn til de berørte samfunnsinteresser, og også utgjøre en offentligrettslig forpliktelse for konsesjonær. Det er viktig at minstevannføring og krav om vårflom blir nedfelt i nytt manøvreringsreglement.

Når det gjelder den faktiske vannføringen i dag, er denne noe høyere enn fastsatt i skjønnet da aggregatet i TK ikke anbefales kjørt så lavt som ned mot 15 m³/s. For fisket i Surna fungerer dagens regime (trolig rundt 20 m³/s) godt for fisket, mens 15 m³/s som vil kunne bli en realitet med et aggregat 2 i TK vil være

katastrofalt for fisket i nedre del av Surna. Kravet fra kommunene er 20 m³/s ut av kraftstasjonen for å opprettholde muligheten til å drive fiske nedstrøms TK. Dette er da spesielt viktig gjennom fiskesesongen (1. juni-30. august).

Kommunene krever videre at det blir stor vannføring i hele smoltutvandringsperioden (vårflom). Dette gir økt overlevelse av smolt under utvandring, men også til uttransport av finmasser fra elva som det i dag er mangel på (se for øvrig under krav 4 for beskrivelse av spyleflommer og hulromskapasitet). Vi foreslår en vårflom på 120 m³/s i hele mai måned, målt ved målepunkt Skjermo.

Vedr. tiltak for bedre vanntemperaturer:

Undersøkelser i Surna, gjort av NINA og SINTEF, viser at det er lavere vekst hos fisk nedstrøms TK enn oppstrøms (Johnsen m. fl. 2011). Dette skyldes nok i all hovedsak at temperaturen i vannet på sommeren er vesentlig lavere nedstrøms TK på grunn av bunntapping i Foldsjøen. Det finnes en rekke undersøkelser i mange vassdrag som viser at dette er negativt for veksten. Bunndyrsamfunnet er også betydelig redusert nedstrøms TK, som først og fremst skyldes effektkjøring av kraftverket, noe som blir kommentert under krav 3. Statkraft mener at det er usikkerheter rundt den biologiske effekten av en temperaturøkning nedenfor TK, noe som vi ikke ser at kan forsvares på noen som helst måte.

På vinteren er temperaturen i elva nedstrøms TK unaturlig høy, noe som bl.a. fører til mangel på islegging og tidlig klekking av yngel (Johnsen m. fl. 2011). Mangel på islegging har vist seg å være negativt for ungfiskproduksjonen gjennom økt stress og predasjon.

Det er et krav fra kommunene at det bygges et nytt inntak i Foldsjøen som kan brukes til å tappe overflatevann, slik at temperaturen nedstrøms TK bli mer lik naturlig situasjon. Harby m.fl. (2013) har simulert muligheten for ulike inntak i Foldsjøen, og dette kan gi fra 8 til 25 % økt smoltproduksjon, noe som er betydelig.

Krav 3

Bestemmelser om moderat avtrapping av vannføring for å unngå brå vannstandsendringer

Kommunenes merknad: Det vises til kapittel 5.1.2 i kommunenes krav om vilkårsrevisjon for bakgrunn for kravet.

Statkraft kjører aggregatet i TK gradvis ned etter tidsbestemt intervall for å unngå for brå svingninger i vannstanden. Ved vannføringer under 50 m³/s skal vannstanden ikke senkes med mer enn 13,5 cm per time. Statkraft mener at de gjennom dette imøtekommer kommunenes krav, og underbygger dette med ekspertråd fra forskere i NINA og Sintef. Dette er kommunene uenige i.

Effektkjøring som til tider foregår på døgnbasis utsletter så å si bunndyrfaunaen i reguleringssonen og stranding av fisk forekommer. Undersøkelsen NINA og Sintef gjennomførte i Nidelva (Harby m. fl. 2004), som Statkraft antakelig viser til, viser at stranding av fisk reduseres når vannstanden ikke faller hurtigere enn 13 cm per time. Undersøkelsen viser også, som i denne saken er mye viktigere, at det faktisk forekommer stranding også når vannstanden faller med mindre enn 10 cm per time. Når slike fall i vannstanden skjer svært mange ganger i løpet av et år, vil dette totalt gi en stor dødelighet på ungfisk og bunndyrsamfunnet får aldri tid til å bygge seg opp nær land. Bunndyrundersøkelser gjort i Surna viser tydelig forskjell ovenfor og nedenfor TK (Johnsen m.fl. 2011). Spesielt nær land viser undersøkelsene at det er svært lave tettheter nedstrøms TK i forhold til oppstrøms. Det er meget sannsynlig at dette skyldes den fluktuerende vannstanden nedstrøms TK.

Kommunene krever at slik effektkjøring av TK forbys, og at høyeste nedkjøringshastighet settes til 5 cm per time, som er mer lik det man vil oppleve i en naturlig situasjon. 5 cm per time er praksis i blant annet Stjørdalselva. Det er viktig at kravet om nedkjøringshastighet på maks 5 cm per time nedfelles i nytt manøvreringsreglement.

Det må til slutt nevnes at Statnett planlegger en spenningsoppgradering av kraftlinje mellom Klæbu og Viklandet (Aura). Denne linja passerer TK og vil bli en del av sentralnettet og dermed være nok et argument for å opphøre effektkjøringen i TK. Linja har ikke fått konsesjon, men er planlagt ferdig i 2019 om den blir realisert.

Krav 4

Flomløpsskjøtsel og biotopjustering i elveløp, - herunder lage en kombinert handlingsplan.

Kommunenes merknad: Det vises til kapittel 5.1.1 i kommunenes krav om vilkårsrevisjon for bakgrunn for kravet.

Statkraft viser til skjøtelsesplan og tiltak gjennomført i årene fra 2010 til 2013. De påpeker også at dette er noe som dekkes av dagens konsesjonsvilkår og uansett kommer under standardvilkårene som vil bli innført. Det må likevel poengteres at reguleringen av Surna har ført til at hulromkapasiteten på elvebunnen er blitt mer eller mindre borte, noen som har negative følger for yngel og ungfisk, som er avhengig av hulrom for å finne skjul. I Johnsen m.fl. (2011) antydes det at mangel på større flommer har gjort at hulromskapasiteten har blitt dårligere. Spyleflommer er derfor viktig for å få vasket ut finstoff slik at hulromskapasiteten opprettholdes.

I følge Vitenskapelig Råd for lakseforvaltning vil gode habitatforbedrede tiltak kunne overflødiggjøre dagens smoltutsettinger. Vill smolt har mye høyere overlevelse enn kultivert smolt og dermed vil de habitatforbedrende tiltakene bidra til å styrke bestanden av laksefisk i Surna. Håndbok for miljødesign i regulerte laksevassdrag (Forseth & Harby 2013) gir en god beskrivelse på hvordan man kan utrede, utvikle og gjennomføre tiltak som bedrer forholdene for laks i regulerte vassdrag samtidig som man tar hensyn til kraftproduksjon.

Det er riktig at dette kravet kommer under standardvilkår, men kommunene vil understreke viktigheten av at det utarbeides en helhetlig skjøtelsesplan for hele vassdraget og foreslår følgende krav til en slik helhetlig plan: "regulanten skal gjennomføre årlige forebyggende tiltak som sikrer at en opprettholder elveløpets flom- og iskapasitet slik det var på ekspropriasjonstidspunktet, og samtidig hindre gjengroing og gjenøring av elveløpene. Innen utgang av hvert år skal nødvendige tiltak være gjennomført og rapportert til kommunene. Regulanten er økonomisk ansvarlig for tiltakene".

Krav 5

Flytting av tidsrom for årlig teknisk revisjon av kraftstasjon fra vår til høst

Kommunenes merknad: Det vises til kapittel 5.1.2 i kommunenes krav om vilkårsrevisjon for bakgrunn for kravet.

Statkraft mener at dagens tekniske løsninger i TK gjør at våren er det eneste realistiske alternativ for gjennomføring av teknisk revisjon uten for stort tap. Kommunene mener at det er svært uheldig at kraftverket stopper i en periode hvor smolten skal ut i havet og ønsker primært at revisjon flyttes til høsten. Dette støttes og av NINAs årsrapport for undersøkelser i Surnavassdraget for 2014 (Ugedal m.fl. 2014, p.t. upublisert). Årsrapporten påpeker at dette hadde vært gunstig med tanke på smoltutvandring og

vannføringsrelatert smoltoverlevelse, dvs. flytting av revisjonstidspunktet til en mindre sensitiv periode. Dette kan eksempelvis være i forbindelse med nedbørsrike perioder om høsten. Riktignok må oktober unngås for at det ikke skal oppstå negative effekter på gytingen som foregår da. Kommunene krever at TK ikke kan stoppes i perioden 1. mai – 15. juni, som er den perioden smolten i hovedsak vandrer ut i havet. Dette må nedfelles i nytt manøvreringsreglement.

Krav 6

Magasinmanøvrering: Tidsvindu hvor skogeiere kan avtale tømmerfløting på Gråsjøen

Kommunenes merknad: Det vises til kapittel 5.2 i kommunenes krav om vilkårsrevisjon for bakgrunn for kravet.

Statkraft mener at dette er et privat anliggende mellom Statkraft og den enkelte grunneier, og at det ikke omfattes av en revisjon. Dette tar kommunene til etterretning.

Krav 7

Landskapsmessige forhold, tilsyn med mer. At NVE og regulanten holder jevnlig tilsyn og at bl.a. oppfølging/rensk av takrennas inntak og vannveier skjer. Gjelder også merking av usikker is.

Kommunenes merknad: Det vises til kapittel 5.3 i kommunenes krav om vilkårsrevisjon for bakgrunn for kravet.

Statkraft mener at dette er en sak som dekkes av eksterne og interne tilsyn, og at rutiner er etablert. Som nevnt i kravet er det stilt spørsmål tegn ved tilsynet og sikkerheten til bekkeinntakene. Dette gjelder mangelfull rensning av inntaksrister og mangelfull sikring rundt inntakene. Kommunene krever at regulanten og NVE som tilsynsansvarlig følger opp dette og sørger for tilstrekkelig tilsyn av anlegget.

Krav 8

Naturforvaltning

-Videreutvikling av kultiveringstiltak for både laks og sjøaure i Surna

-Utredning og eventuell utprøving av tiltak som kan fremme anadrom gytefisks oppgang forbi utløpet av kraftstasjonen.

-Bestandsundersøkelser av innlandsaure i magasinene

-Utredning om hjorteviltet og leveområders tilstand og potensielle forbedringsmuligheter.

-Få etablert ordningen for opphjelpe av fisk/vilt/friluftsliv

Kommunenes merknad: Det vises til kapittel 5.4 i kommunenes krav om vilkårsrevisjon for bakgrunn for kravet.

Kravet dekkes som Statkraft påpeker av standardvilkårene, og vil bli fulgt opp av den rette sektormyndighet. Kommunene viser til punkter listet opp under kapittel 5.4 i kravet om vilkårsrevisjon, og krever at disse blir fulgt opp av den rette sektormyndighet når standardvilkårene er innført.

Krav 9

Kulturminner

-NVE oppfordres til å varsle Riksantikvaren om at vilkårsrevisjon er i gang for Trollheim KV.

Kommunenes merknad: Det vises til kapittel 5.5 i kommunenes krav om vilkårsrevisjon for bakgrunn for kravet.

I opprinnelig konsesjon er det i punkt 19 tredje og fjerde ledd nedfelt følgende konsesjonsvilkår om kulturminneundersøkelser og registreringer:

"Anleggets eier skal i god tid på forhånd undersøke om faste fortidsminner som er fredet av lov av 29. juni 1951 nr. 3 eller andre kulturhistoriske lokaliteter blir berørt, og i tilfelle straks gi melding oherom til vedkommende museum.

Viser det seg først mens arbeidet er i gang at det kan virke inn på fortidsminner som ikke har vært kjent, skal melding som nevnt i foregående ledd sendes med en gang og arbeidet stanses."

Møre og Romsdal Fylkeskommune har imidlertid påpekt at det ikke ble gjennomført kulturminneundersøkelser i forbindelse med utbyggingen av TK. De ønsker derfor at det gjøres undersøkelser i området, da de mener Folladalen har et stort potensiale med tanke på kulturminner.

Kommunene kjenner ikke til hvorvidt kulturminneundersøkelser ble gjennomført i forbindelse med utbyggingen, men vi kjenner ikke til slike undersøkelser. Kommunene ønsker å få klarlagt hvorvidt regulanten fulgte opp dette vilkåret i henhold til konsesjonen på utbyggingstidspunktet. Dersom kulturminneundersøkelser i henhold til konsesjonsbestemmelsene ikke ble gjennomført, må det anses som et brudd på gjeldende konsesjonsvilkår. Kommunene forventer i så tilfelle at NVE pålegger regulanten at slik undersøkelse gjennomføres og følges opp så raskt som mulig, uavhengig av revisjonen. Alternativt bør kulturminneundersøkelser pålegges regulanten i revisjonssaken, slik fylkeskommunen krever, samt at regulanten ved revisjon pålegges innbetaling av sektoravgift for bidrag til kulturminnevern i vassdrag. Dersom undersøkelser *ikke* er foretatt i henhold til konsesjon, er forutsetningen for å pålegge avgiften til stede, jf. retningslinjer for revisjoner punkt 9.2.

Krav 10

Forurensning med mer

-At kravet om opprettholdelse av en minimumsvannføring oppstrøms kraftverket innfris for også å bedre vassdragets resipientkapasitet og til enhver tid sikre god vannkvalitet i samsvar med vannforskriften.

Kommunenes merknad: Det vises til kapittel 5.6 i kommunenes krav om vilkårsrevisjon for bakgrunn for kravet.

Statkraft mener dette også vil kunne dekkes av standardvilkårene. Kommunene påpeker at forurensning fra diffuse landbrukskilder i vassdraget i de senere år har kommet under kontroll. Det påpekes også at Surna oppstrøms TK er vesentlig svekket som resipient grunnet fraføring av vann. Her er det minstevannføring oppstrøms TK som er vesentlig og det vises derfor til krav 1.

Krav 11

Ferdsl med mer

-Regulanten oppfordres til å tilrettelegge for bruk av båt til rekreasjonsaktiviteter i både Follsjo og Gråsjømagasinene og samtidig tilse at nødvendige sikkerhetstiltak og varsler ivaretas for allmennhetens tilgang og beste, bl.a. med hensyn til usikker is i magasinene.

Kommunenenes merknad: Det vises til kapittel 5.7 i kommunenes krav om vilkårsrevisjon for bakgrunn for kravet.

Statkraft skriver at tilrettelegging for ferdsel og utsetting av båter kan ivaretas gjennom revisjonsprosessen. Sikkerheten blir ivaretatt gjennom eksisterende krav om sikring av anlegg i følge Statkraft. Det er et krav fra kommunene at dette følges opp og at det tilrettelegges for bruk av båt både i Follsjo- og Gråsjømagasinet og at sikkerhetstiltak nevnt i kravet blir fulgt opp.

Krav 12

Terskler med mer.

-Integrering av ønskede biotopjusteringer med skjøtselsplanen for øring og begroing.

Kommunenenes merknad: Det vises til kapittel 5.8 i kommunenes krav om vilkårsrevisjon for bakgrunn for kravet.

Statkraft skriver at dette dekkes opp av standardvilkår og følges opp av sektormyndighetene. Her viser kommunen til kommentaren under krav 4, der det foreslås en helhetlig skjøtselsplan for hele vassdraget.

Krav 15

Hydrologiske observasjoner med mer

-At den ønskede hydrologiske observasjonsstasjonen etableres og at data den samler inn blir gjort tilgjengelig for vertskommunene og allmennheten.

-At eventuelle klimabetingede endringer i feltenes tilsig observeres og registreres.

Kommunenenes merknad: Det vises til kapittel 5.9 i kommunenes krav om vilkårsrevisjon for bakgrunn for kravet.

Statkraft mener dette er ivaretatt gjennom en SMS-tjeneste for informasjon om vannføring. Kommunene viser til veileder NVBE-veileder 1/2012 "Slipp og dokumentasjon av minstevannføring for små vassdragsanlegg med konsesjon". I tillegg til at det er krav om dokumentasjon til minstevannføring skal NVE og allmennheten kunne kontrollere i nåtid at vannslipping er i henhold til vilkårene i konsesjonen. Dette innebærer bl.a. at det på stedet hvor det er krav om minstevannføring skal være oppført opplysningsskilt etter skiltmal fra NVE. I tillegg skal faktisk vannslipp være godt synlig for publikum og det må være mulig å visuelt kontrollere på stedet at riktig vannmengde slippes til en hver tid. Det finnes flere løsninger på dette, og det vises til nevnte veileder for hvilke krav som stilles. Kommunen krever at slik dokumentasjon av minstevannføringer som nevnt over innføres på alle steder hvor det kreves minstevannføring jmf. krav 1 og 2.

Krav 16

Etterundersøkelser

Videreføring av igangværende undersøkelser og overvåkning rettet mot kunnskapsbaserte tiltak som kan styrke stammene av laks og sjøaure i Surnavassdraget, og oppnå elvas gytebestandsmål.

Kommunenens merknad: Det vises til kapittel 5.10 i kommunenes krav om vilkårsrevisjon for bakgrunn for kravet.

Det har blitt gjennomført en rekke undersøkelser i Surnavassdraget etter regulering og disse pågår fortsatt. Kommunenes oppfatning er at det finnes mer enn nok data om forholdene i Surna, og at fokuset nå må rettes mot gjennomføring av konkrete tiltak som kan gi en høyere produksjon av ungfisk i elva. Her vises det igjen til "Håndbok for miljødesign i regulerte vassdrag" hvor det tydelig kommer fram hvordan man best kan forene hensynet til både laks og kraft (Forseth & Harby 2013). Kommunen krever at rette sektormyndighet følger dette, og pålegger konsesjonær mer tiltaksrettede undersøkelser i Surna.

Sluttord

Allmennhetens høye ønske og krav er at miljøkvalitetene, biologisk mangfold og spesielt de anadrome fiskestammene i Surnavassdraget sikres for fremtiden og nye generasjoners bruk. I dag er produksjon av ren fornybar energi viktigere enn noen gang, og denne ønsker vi skal fortsette i Trollheim kraftverk. Produksjonen må skje ved bruk av nåtidens tilgjengelige teknologi basert på en langt bedre kunnskap og bevissthet om miljøverdiene i Surnavassdraget enn det som var tilfelle når konsesjonen ble gitt i 1962.

Litteraturliste

Eklo, M. 1994. Bonitering og kultiveringsplan for laks i Surna- og Toåvassdraget.

Forseth, T. & Harby, A. (red.). 2013. Håndbok for miljødesign i regulerte laksevassdrag. - NINA Temahefte 52. 1-90 s.

Harby, A., Alfredsen, K., Arnekleiv, J. V., Flodmark, L. E. W., Halleraker, J.H., Johansen, S. & Saltveit, S.J. 2004. Raske vannstandsendringer i elver – Virkninger på fisk, bunndyr og begroing. Teknisk rapport, TR A5932.

Harby, A., Charmasson, J. & Ugedal, O. 2013. Behov for vannslipp I øvre Surna og temperaturavhengig vekst av fisk i nedre Surna. Notat Sintef.

Johnsen, B. O. & Hvidsten, N. A. 1995. Evaluering av utsettingspålegg i Surna og Bævra. –NINA oppdragsmelding 338: 1-30.

Johnsen, B.O., Hvidsten, N.A., Bongard, T. & Bremset, G. 2011. Ferskvannsbiologiske undersøkelser i Surna. Fagrapport 2010. NINA Rapport 700. 118 s.

Ugedal m.fl. 2014. Ferskvannsbiologiske undersøkelser i Surna. Fagrapport 2014. (p.t. upublisert).

St.prp.nr. 79. 2001-2002. Om opprettelse av nasjonale laksevassdrag og laksefjorder

Innst. S. nr. 183 – 2006-2007 om vern av villaksen og ferdigstilling av nasjonale laksevassdrag og

laksefjorder Ugedal, O., Forseth, T., Lund, R.A, Alfredsen, K. & Halleraker, J. 2005. Variasjon i tetthet av laksunger i Surna. - NINA, notat januar 2005. 17 s.

Retningslinjer for revisjon av konsesjonsvilkår for vassdragsreguleringer, Olje- og energidepartementet, mai 2012.

Vannkraftkonsesjoner som kan revideres innen 2022 – Nasjonal gjennomgang og forslag til prioritering (rapport 49/2013) fra NVE og Miljødirektoratet.

Med helsing

Bodil Gjeldnes
Miljøvernkonsulent,
Surnadal kommune

Dokumentet er elektronisk godkjent og har ingen signatur.